

УДК 378.147:37.013.42
DOI: 10.24919/2313-2094.4/36.98548

Ніна ГОРДІЄНКО
orcid.org/0000-0001-7023-3262

КЕЙС-МЕТОД ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПЕДАГОГІВ І СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ У ВИЩІЙ ШКОЛІ

У статті подано теоретичне обґрунтування доцільності застосування кейс-методу як засобу формування професійної компетентності майбутніх фахівців соціальної сфери, окреслено окремі аспекти його реалізації у навчальному процесі вищої школи; визначено специфіку його впливу на формування якісних характеристик фахівця; представлено авторський підхід до його застосування при вивченні навчальної дисципліни «Технології соціально-педагогічної роботи».

Ключові слова: *інноваційні технології навчання, професійна підготовка, професійна компетентність, кейс, метод «кейс-стаді», групова робота.*

Ніна ГОРДИЕНКО

КЕЙС-МЕТОД КАК СРЕДСТВО ФОРМИРОВАНИЯ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ БУДУЩИХ СОЦИАЛЬНЫХ ПЕДАГОГОВ И СОЦИАЛЬНЫХ РАБОТНИКОВ В ВЫСШЕЙ ШКОЛЕ

В статье представлено теоретическое обоснование целесообразности применения метода «кейс-стади» как средства формирования профессиональной компетентности будущих специалистов социальной сферы, очерчены отдельные аспекты его реализации в учебном процессе высшей школы. Раскрыта сущность данного метода, его цели, определена специфика его влияния на формирование качественных характеристик специалиста; представлен авторский подход к использованию метода при изучении учебной дисциплины «Технологии социально-педагогической работы».

Ключевые слова: *инновационные технологии обучения, профессиональная компетентность, кейс, метод «кейс-стади», групповая работа.*

© Гордієнко Ніна, 2017

Постановка проблеми. Традиційна система вищої освіти, яка довгий час панувала в Україні, головну увагу та основні зусилля акцентувала на набутті студентами знань, формуванні умінь і навичок, що догматично абсолютизувало ці знання і виражалося у знаннєвому підході до процесу навчання і, як наслідок, провокувало появу труднощів у самостійній практичній діяльності молодого спеціаліста через розрив між отриманим освітнім багажем і реальними вимогами практики, коли випускник ВНЗ знав, але не вмів розпорядитися цим знанням.

Входження України до європейського освітнього простору вимагає докорінної перебудови вітчизняної системи освіти як одного із джерел інтелектуального потенціалу країни, а суспільні вимоги до осучаснення освітньої практики, переорієнтація із процесу на результат освіти зумовлюють необхідність реалізації компетентнісного підходу до професійної підготовки конкурентоспроможного фахівця у вищій школі, що забезпечує набуття ним не тільки базових знань, сформованих умінь і навичок, практичного досвіду й норм поведінки, а насамперед формування фахових компетенцій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Професійна компетентність випускника вищого навчального закладу – поняття складне і багатоаспектне, що і зумовило її розгляд з різних позицій як зарубіжними, так і вітчизняними науковцями. Як методологічна основа удосконалення вищої освіти компетентнісний підхід став об'єктом уваги західноєвропейських дослідників (А. Бермус, Дж. Боуен, М. Лейтер, А. Мейхью, Дж. Равен, Е. Тоффлер, Р. Уайт, Р. Хайгерті, Е. Шорт); в аспекті теорії і практики підготовки фахівців у ВНЗ професійна компетентність представлена у працях вітчизняних та російських науковців (М. Авдєєва, О. Абдулліна, В. Байденко, Н. Бібік, М. Боброва, А. Вербицький, І. Гудзик, І. Зимня, І. Ісаєв, Т. Ковальчук, О. Овчарук, О. Пометун, О. Поршнева, Н. Руденко, С. Савченко, А. Хуторський, М. Шиманчик та ін.). Методологічні та теоретичні засади формування професійної компетентності соціальних педагогів і соціальних працівників відображені в роботах українських дослідників: С. Архіпової, І. Богданової, Р. Вайноли, К. Ігнатенко, А. Капської, І. Козубовської, Н. Ларіонової, І. Петрюк, С. Харченко та ін.

На ролі та значенні застосування у навчальному процесі вищої школи інтерактивних методів як дієвого засобу, що забезпечує практичну спрямованість навчання, акцентували увагу спеціалісти українського Центру інновацій та розвитку, серед яких: І. Катериняк, В. Лобода, К. Меєр, О. Сидоренко, Ю. Сурмін, А. Фурда, В. Чуба та інші. Водночас здійснений нами аналіз науково-педагогічної літератури, присвяченої формуванню професійної компетентності майбутніх соціальних педагогів та соціальних працівників на основі інтерактивних, зокрема ситуаційних, ме-

тодик, дає підставу стверджувати, що цей аспект професійної підготовки тільки стає об'єктом пильної уваги українських науковців.

Метою пропонованої статті є теоретичне обґрунтування доцільності застосування кейс-методу як засобу формування професійної компетентності майбутніх соціальних педагогів і соціальних працівників, окреслення окремих аспектів його реалізації у навчальному процесі вищої школи.

Виклад основного матеріалу. Вибір поставленої у статті мети – це спроба дати відповідь на питання: «Як треба вчити сьогоденного студента, щоби сформувати фахівця нового типу, здатного швидко й адекватно реагувати на зміни, які відбуваються у суспільстві, компетентно вирішувати соціально-педагогічні проблеми в усіх типах та видах навчально-виховних установ та закладів соціального спрямування?».

Це питання набуває особливої гостроти з огляду й на те, що у вітчизняній практиці професійної підготовки (на відміну від зарубіжної) соціальних педагогів і соціальних працівників усе ще недостатньою є її практична компонента, що пов'язана насамперед із проходженням студентами різних видів практик і термінами перебування на них. Усе це дає підстави стверджувати, що організація навчальної діяльності у вищій школі повинна максимально моделювати реальні ситуації практичної роботи фахівця.

Нині в освітню практику все ширше впроваджуються інтерактивні методи і технології викладання, які, забезпечуючи потрібний «інноваційний клімат» у ВНЗ, сприяють розвиткові творчої активності та дослідницької ініціативи студентів, поглибленню та вдосконаленню знань, дають змогу встановити зворотний зв'язок між теоретичними положеннями і професійними діями майбутніх фахівців в обраній галузі роботи, посилюють практичну орієнтацію професійної підготовки. До числа таких методів належить і case study – метод конкретних ситуацій, який, за висновками дослідників [2; 5; 6], може бути застосований у багатьох галузях професійної освіти, особливо при підготовці фахівців, у діяльності яких найважливішого значення набуває ухвалення рішень і велика відповідальність за їх результати. Поза сумнівом, що до такого роду діяльності належать професії соціального педагога і соціального працівника.

Зорієнтованість компетентнісної освіти насамперед на практичні результати, а не на фундаментальність і обсяг здобутих знань (акцент із *що вивчати* переноситься на те, *як навчати*) зумовлює перебудову організації всього освітнього процесу, що насамперед вимагає докорінної зміни як педагогічної позиції викладача, так і студента [1, 11 – 14]. Саме цій вимозі і відповідає кейс-метод (або метод конкретних ситуацій), що належить до методів інтерактивного проблемного, евристичного навчання. В його основу покладено принцип прецеденту, або випадку (case), який слугує тлом і водночас вагомим критерієм прийняття рішення з його

розв'язання [3, 9 – 10]. Сутність методу полягає у тому, що студентам пропонується проаналізувати і знайти рішення для ситуації (кейсу), що прямо стосується до реальних професійних проблем, і опис якої передбачає певне практичне завдання. При цьому сама проблема, представлена у ситуації, не має однозначних рішень [6, 7]. Такий підхід до осмислення ситуації вимагає від студентів застосування різноманітних видів аналітичної діяльності. При цьому, як відзначають дослідники О.Д. Сидоренко та В.І. Чуба, що більший арсенал аналітичних методів, то ефективнішим буде процес навчання на основі використання кейс-методу [7, 30 – 32].

Український науковець Ю.П. Сурмін, аналізуючи навчальні можливості кейс-методу, особливу увагу звертає на те, що професійна підготовка майбутніх фахівців на його основі уможливорює об'єднання теорії і практики, сприяє розвиткові аналітичного та критичного мислення, ініціативності студентів, розвиває їхні здібності приймати нестандартні та оригінальні рішення, брати на себе відповідальність за обрані рішення, навчає аналізувати широкий спектр інформації, вчить системно розв'язувати актуальні проблеми як навчання, так і майбутньої професійної діяльності [8].

Дослідники інноваційних підходів до організації навчального процесу у вищій школі, відзначаючи роль кейс-методу у формуванні фахівця-професіонала, наголошують на його головній ознаці у порівнянні з традиційними методами навчання, що полягає не в отриманні студентами готового знання, а в його виробленні у процесі співтворчості з викладачем [3; 4; 7; 8]. Самостійна пізнавальна діяльність студентів у штучно створеному професійному середовищі дає можливість поєднати теоретичну підготовку з формуванням практичних умінь і навичок, необхідних для творчої діяльності у реальній професійній сфері, виступає вагомим підґрунтям для розвитку метакомпетентності майбутніх фахівців, загальнолюдських та соціально і професійно значущих якостей, здатності адаптуватися до екстремальних ситуацій і брати на себе відповідальність за прийняті рішення, здатності до рефлексії, здібностей децентрації, аналітичних і комунікативних умінь тощо [1; 8]. А оскільки навчальний процес у режимі кейс-методу передбачає організацію групової роботи студентів, то це, з одного боку, сприяє через об'єднання зусиль групи досягненню більших результатів, ніж у тому разі, якщо її члени працюватимуть індивідуально у ході аналізу кейсу [1, 13], а з іншого – це потужний засіб формування практичних умінь і навичок майбутньої роботи фахівців у складі мультидисциплінарних команд.

Використання кейс-методу – складний процес професійно-орієнтованого навчання, технологія реалізації якого передбачає декілька етапів. Першим є підготовка кейсу, який має відповідати низці вимог: бути орієнтованим на поставлену викладачем дидактичну мету, ілюструвати акту-

альну професійну ситуацію, провокувати дискусію під час її обговорення, сприяти аналітичному мисленню студентів.

Безпосередня робота з кейсом на занятті також поетапна діяльність, яку узагальнено можна представити у такий спосіб: ознайомлення аудиторії зі змістом кейсу; організація командної (групової) роботи, спрямованої на аналіз кейсу; презентація результатів командної роботи та організація дискусії; підбиття підсумків.

З огляду на такий складний технологічний процес впровадження кейс-методу у практику навчання можна стверджувати, що його результативність – це показник рівня професіоналізму викладача, його підготовленості до застосування цієї інтерактивної методики.

Організація навчального процесу на основі кейс-методу кардинально змінює мотивацію та функції діяльності як викладача, так і студентів. Мотивація викладача – це насамперед його намагання активізувати аудиторію на пошук різних підходів до врегулювання представленої для аналізу ситуації і допомогти зорієнтуватися у заданому проблемному полі, дати привід звернути увагу на певну проблему, мотивувати студентів на пошук відповідей на найважливіші питання і за допомогою навчальної процедури організувати умови для такого пошуку. У зв'язку із цим зазнають змін і функції викладача. Якщо в традиційній практиці викладання такі функції, як дидактична, організаторська, виховна, дослідницька, досить часто реалізуються окремо, то завдяки використанню кейсів спостерігається їхня синкретична, органічна єдність.

Щодо студентів, то вони перестають бути пасивними споживачами готового знання, а стають активними учасниками його самостійного набуття, а у процесі групової командної роботи демонструють власні здібності і досягнення. Така організація навчання, де кожен зі студентів є рівноправним з іншими та викладачем у ході обговорення проблеми, відстоювання власної точки зору на прийняття рішень, сприяє духовній і творчій свободі студента, відповідає природі сучасного суспільства і його цінностям, за влучним висновком науковця Л.В. Козак, привносить в освітній процес елемент демократії [4, 154].

У практиці викладання вищої школи можуть бути використані різні типи кейсів, які різняться як за обсягом змістового навантаженням, так і за формою представлення. Це може бути класичний навчальний кейс, який міститься на 20 – 30 сторінках структурованого тексту, де послідовно викладаються основні компоненти ситуації, рішень і контексту. Робота над таким кейсом вимагає ретельної самостійної підготовки студентів ще до проведення заняття та одного або декількох аудиторних занять. Тривала у часі робота з такими кейсами, на переконання дослідників, може бути виправдана лише тим, що завдяки обсягу і різнобічності,

вони можуть покривати декілька навчальних тем і навіть зі споріднених дисциплін [6, 5].

Стислі навчальні кейси (3 – 5 сторінок тексту), у порівнянні з класичними, скорочено і спрощено представляють проблемну ситуацію та її врегулювання і практично не містять контексту. Такі кейси передбачають невеликий період попередньої підготовки (1 – 2 години) і сконцентроване обговорення переважно в межах одного заняття [6, 5].

У практиці професійної підготовки майбутніх фахівців соціально-педагогічної сфери позитивно зарекомендували себе міні-кейси (від 0,5 до 2 сторінок), у яких подається у край мало інформації про контекст і ситуацію, але досить ґрунтовно окреслено проблему. Ці кейси призначені переважно для актуалізації певної соціальної чи соціально-педагогічної проблеми, для ілюстрації окремих положень або моделей, що розглядаються в ході аудиторних занять. Вони не вимагають ретельної попередньої підготовки з боку студентів, а їх проведення, як правило, займає одне академічне заняття. Як ілюстрацію наведемо опис фрагменту моделі проведення заняття на основі міні-кейсу з навчальної дисципліни «Технології соціально-педагогічної роботи». Тема заняття: «Соціально-педагогічна робота з сім'єю, в якій коїться насильство щодо дітей».

Пропонований кейс за типом є проблемним, ситуація складена на основі реальних подій (розповідь дівчинки Світлани Т. шкільному соціальному педагогу. Імена і деякі деталі змінено). Суб'єкт інформації – викладач.

I. Імітаційно-підготовча складова моделі кейсу (відведена 1 академічна година практичного заняття). Студенти академічної групи поділяються на команди по 5 – 6 осіб.

A. Опис ситуації. Викладач роздає студентам картки із текстом.

«Я навчаюсь у п'ятому класі. Навчаюсь добре. У мене є старший брат. Він розумний, добрий і бере активну участь в усіх шкільних заходах. Але ніхто не знає, як йому погано живеться. Батьки весь час лають його за все. І найгірше – його часто б'ють, хоч йому буде шістнадцять років, і він закінчує школу. Тато говорить, що коли Ігоря не бити, то він розбеситься. Іноді Ігор іде до школи із синцями і тоді не ходить на фізкультуру, щоб ніхто не побачив їх. А вчитель фізкультури і класний керівник пишуть у щоденнику – прогул! І тато його знову б'є за прогул. А мама говорить, що так і треба.

Я дуже люблю Ігоря і жалию його. Тому я вас дуже прошу допомогти моєму братові, щоб батьки його не били».

Б. Груповий аналіз ситуації студентами за пропонованою схемою:

1. Як Ви сприйняли розповідь дівчинки?

2. Яка актуальна соціально-педагогічна проблема тут порушена?

Проаналізуйте та обґрунтуйте головні ознаки цієї проблеми. Чи вважаєте Ви цю ситуацію типовою?

3. Проаналізуйте ситуацію, що склалася, з таких позицій: автора розповіді; її старшого брата; батьків (матері і батька окремо); класного керівника; вчителя фізкультури; шкільного соціального педагога.

4. Спрогнозуйте можливі наслідки, якщо ця проблема не буде розв'язана.

5. Продумайте, чи повинен шкільний соціальний педагог для подолання цієї проблеми виходити за межі роботи тільки з сім'єю? Якщо так, то з ким і з якою метою він також повинен працювати?

6. Конкретизуйте план дій соціального педагога школи на діагностичному етапі. Що і з якою метою соціальний педагог повинен з'ясувати передовсім?

7. Спрогнозуйте варіанти дій соціального педагога залежно від того, яку інформацію він отримав у процесі діагностики.

8. Визначте, яких видів допомоги потребує означена сім'я (з урахуванням кожної сімейної підсистеми).

9. Побудуйте «дерево цілей» діяльності соціального педагога щодо розв'язанню цієї проблеми. Визначте, які типи соціально-педагогічних технологій повинен, на вашу думку, застосувати фахівець. Обґрунтуйте доцільність застосування обраної вами цільової технології та змісту і методів соціально-педагогічної роботи на кожному етапі її реалізації.

В. Самостійна робота студентів у дискусійних групах

Під час дискусії, керованої викладачем, студенти різних дискусійних груп (кожна група окремо) занурюються у можливі витoki проблеми та причиново-наслідкові зв'язки її розвитку, аналізують кожен підсистему сімейної системи, роботу педагогічного колективу школи і т.ін. Пропонують шляхи вирішення проблеми, аргументуючи свою думку.

II. Колективне обговорення результатів групової роботи та підведення підсумків (1 академічна аудиторна година).

Публічний захист кожною групою власного бачення проблеми та можливих способів її розв'язання. У процесі організованої викладачем дискусії обирають найбільш доцільний із запропонованих варіант і фактично отримують на руки готове рішення, яке у майбутньому можна буде застосувати в аналогічних обставинах.

III. Оформлення студентами результатів проведеної роботи у позанавчальний час (опис-обґрунтування цілей, напрямів, змісту, етапів, форм, методів роботи фахівця тощо).

Урізноманітнення занять за методикою кейсів відбувається і за рахунок форми презентації кейсу: це може бути не тільки текстовий варіант, але й аудіокейс чи відеокейс і навіть презентація особистого досвіду членів студентської групи (бажано, щоб це був спільний досвід і отриманий, наприклад, під час проходження практики чи волонтерської діяльності) або запрошених гостей. Безумовно, вибір викладачем типу кейсу

залежатиме від багатьох чинників – специфіки самої навчальної дисципліни, теми заняття, його цілей; завдань, які ставляться перед студентами, рівня підготовленості студентської аудиторії до проведення такої форми організації навчання тощо.

Наш досвід роботи з кейсами на практичних заняттях з дисципліни «Технології соціально-педагогічної роботи» на ОР «Бакалавр» є свідченням того, що особливу зацікавленість студентів викликають відеокейси, які дають змогу не тільки проаналізувати сутність тієї чи тієї актуальної проблеми або способів її подолання, але й отримувати інформацію, що називається, «з перших уст», бачити реальних, а не уявних героїв ситуації, спостерігати за їх комунікативною поведінкою, брати до уваги найменші представлені у відеоролику нюанси. У нашій практиці як відеокейси ми використовували фрагменти сучасних соціальних шоу, присвячених актуальним соціально-педагогічним проблемам, що демонструються на українському телебаченні («Один за всіх» – СТБ, «Стосується кожного» – Інтер, «Говорить Україна» – ТРК Україна тощо). Особливість роботи з такими відеокейсами полягала у тому, що студенти мали можливість не тільки оприятити свою точку зору на хід і специфіку подолання представленої у ролику проблеми, але й порівняти її з реальним розв'язком подій, з поглядами на цю ситуацію присутніх у студії фахівців-експертів та запрошених гостей. Зауважимо, що досить часто під час таких занять студенти цілком обґрунтовано виявляли недоліки, помилки у роботі фахівців соціально-педагогічної сфери, що і зумовило появу кризових ситуацій у героїв сюжету; критично ставилися до експертних оцінок, знаходили «больові точки», які залишалися поза увагою експертів, пропонували свої варіанти розв'язання проблеми.

Висновки та перспектива подальшого дослідження з проблеми. Впровадження до навчального процесу кейс-методик виступає суттєвим фактором забезпечення конструктивної взаємодії педагогічної теорії і практики, стимулювання та мотивації навчально-пізнавальної діяльності студентів та розвитку їх інтелектуального і творчого потенціалу, слугує потужним засобом формування професійної компетентності.

Звичайно, готових рецептів професійної поведінки фахівця в тій чи тій ситуації дати неможливо. Але завдяки аналізу широкого спектру актуальних проблемних ситуацій ще на навчальних заняттях, у випускника значно збільшуються шанси компетентно розв'язувати їх у майбутній професійній діяльності. Перспективу подальших наукових розвідок вбачаємо у розробці класичних навчальних кейсів на основі споріднених дисциплін, які б уможливили здійснення комплексної професійної підготовки.

Література

1. Активізація навчального процесу у сучасній вищій школі : метод. огляд / уклад. Л.А. Якімова. – К. : ДП «Вид. дім «Персонал», 2010. – 32 с.
2. Антипова М.В. Метод кейсов (case-study) / М.В. Антипова. – М. : ФГБУ ВПО «Маргту», 2011. – 150 с.
3. Барнс Л.Б. Преподавание и метод конкретных ситуаций (конкретные ситуации и дополнительная литература) / Л.Б. Барнс, К.Р. Кристенсен, Э. Хансен. – М. : Гардирики, 2000. – 502 с.
4. Козак Л.В. Кейс-метод у підготовці майбутніх викладачів до інноваційної професійної діяльності / Л.В. Козак // Освітологічний дискурс. – 2015. – № 3 (11). – С. 153 – 160.
5. Панфилова А.П. Инновационные педагогические технологии : Активное обучение : учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений / А.П. Панфилова. – М. : Издательский центр «Академия», 2009. – 192 с.
6. Плотников М.В. Технология case-study : учебно-методическое пособ. / М.В. Плотников, О.С. Чернявская, Ю.В. Кузнецова. – Н. Новгород : Национальный Исследовательский Университет «Высшая Школа Экономики», 2014 – 208 с.
7. Сидоренко О.Д. Ситуаційна методика навчання: теорія і практика : практичний посібник / О.Д. Сидоренко, В.І. Чуба. – К. : Центр інновацій і розвитку, 2001. – 256 с.
8. Сурмін Ю.П. Метод аналізу ситуацій (Case study) та його навчальні можливості. Глобалізація і Болонський процес: проблеми і технології : монографія / Ю.П. Сурмін. – К. : МАУП, 2005. – 431 с.
9. Шиманчик М. Суб'єктно-професійна позиція педагога: сутність, структура / М. Шиманчик, Т. Ковальчук // Людинознавчі студії : збірник наукових праць Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Серія «Педагогіка». – Дрогобич : Видавничий відділ ДДПУ імені Івана Франка. – Випуск 1/33 (2015). – С. 242 – 251.

References

1. Aktyvizatsiia navchalnoho protsesu u suchasniy vyshchii shkoli : metod. ohliad (*Enhancing the educational process in modern high school : method. review*), Kyiv, 2010, 32 p. [in Ukrainian]
2. Antipova M.V. Metod keysov (*Case-study*), Moscow, 2011, 150 p. [in Russian]
3. Barns L.B., Kristensen K.R., Khansen Ye.Dzh. Prepodavanie i metod konkretnykh situatsiy (konkretnye situatsii i dopolnitelnaya literatura) (*Teaching method and specific situations (specific situation and further reading)*), Moscow, 2000, 502 p. [in Russian]
4. Kozak L.V. Keis-metod u pidhotovtsi maibutnikh vykladachiv do innovatsiinoi profesiinoi diialnosti (*Case method in preparing future teachers for innovative professional activities*), Osvitlohichniy dyskurs, 2015, № 3 (11), pp. 153 – 160. [in Ukrainian]
5. Panfilova A.P. Innovatsionnye pedagogicheskie tekhnologii (*Innovative pedagogical technology*), Moscow, 2009, 192 p. [in Russian]

6. Plotnikov M.V., Chernyavskaya O.S., Kuznetsova Yu.V. Tekhnologiya case-study (*Technology of case-study*), Nizhniy Novgorod, 2014, 208 p. [in Russian]

7. Sydorenko O.D., Chuba V.I. Sytuatsiina metodyka navchannia : teoriia i praktyka (*Situational methods of teaching: theory and practice*), Kyiv, 2001, 256 p. [in Ukrainian]

8. Surmin Yu.P. Metod analizu sytuatsii (Case study) ta yoho navchalni mozhlyvosti. Hlobalizatsiia i Bolonskyi protses: problemy i tekhnolohii (*The method of analyzing situations (Case study) and its educational opportunities. Globalization and the Bologna Process: problems and technology*), Kyiv, 2005, 431 p. [in Ukrainian]

9. Shymanchuk M., Kovalchuk T. Subiektno-profesiina pozytsiia pedahoha: sutnist, struktura (*Teacher's Subject-Professional Position: Nature, Structure*), Liudynoznavchi studii, Seriia «Pedahohika», Drohobych, 2015, № 1/33, pp. 242 – 251. [in Ukrainian]

Одержано 25.11.2016